

Postoje

Miroslava Schöffelová

LS 2013

Co jsou postoje

Definice

- Relativně stabilní charakteristika, psychologická tendence, která se projevuje v hodnocení konkrétní entity s jistým stupněm upřednostňování nebo odmítání.
- Přetrvávající získané dispozice chovat se určitým způsobem k určité kategorii objektů

Co jsou postoje

Co je tedy postoj

- Soubor myšlenek a přesvědčení, která si konstruujeme vůči nějakým konkrétním věcem či jevům v okolním světě
- Způsob, jakým si uspořádáváme informace
- Způsob, jak definujeme svoji zkušenost (co se nám líbí/nelíbí, máme nebo nemáme rádi)
- Nejčastěji hovoříme o postojích k druhým lidem, ale postoje se vztahují i k objektům, situacím...

Objekt postoje

Konkrétní předměty

- Postoj k mobilním telefonům, mateřským školám...

Abstraktní předměty

- Postoj k feminizmu, homosexualitě...

Lidé, skupiny lidí

- Postoj k Romům, přistěhovalcům, politikům...

Kde se s postoji setkáváme v každodenním životě

- Usilujeme poznávat postoje druhých
- Ovlivňovat názory druhých
- Reklama nám usiluje vštěpovat pozitivní postoje k určitému produktu
- Diskutujeme s druhými lidmi o tom, co je správné...
- Vybíráme si přátele dle podobnosti postojů

Charakteristika postojů

- Relativně stabilní
- Zároveň poměrně snadno ovlivnitelné
- Většinou získané – utvářeny
  - Osobní zkušeností
  - Zprostředkovaně – sociálním učením

Složky postoju

- Kognitivní - informace o předmětu
– subjektivní realita

• Afektivní – hodnotící

Postojový
objekt

síla e

Postoj

Kognitivní
složka

Afektivní
složka

Konativní
složka

– vliv na kognitivní složku

- Konativní – chování (záměr)
– projev postoje navenek

Vztah mezi složkami postojů

- Kognitivní složka může ovlivnit afektivní a konativní
- Afektivní složka nejvíce ovlivňuje postoj
- Afektivní složka působí zpětně na přijímání informací
- Obě složky ovlivňují chování
- Postoje výrazně ovlivňují naše chování!
- <https://www.youtube.com/watch?v=yAkDHuimJR>
C

Vnitřní konzistence postojů

- Máme-li celkově pozitivní postoj k určitému objektu, znamená to, že jsou pozitivní všechny složky?
- Příklad požívání alkoholu - cvičení
- Celkový postoj (kladný X záporný)?
- Ambivalentnost postojů, nesoulad mezi jednotlivými složkami

Lze z postojů předpovídat chování ?

- Ano, do určité míry lze, i když velmi obtížně. Nejlépe to jde u silných a konzistentních postojů, u postojů založených na vlastní zkušenosti a pokud si je jedinec svých postojů vědom.

Příčiny rozporů mezi postojem a chováním

- Osobnostní faktory
  - Soupeřivost motivů
- Situační faktory
  - Skutečná nebo předpokládaná přítomnost jiných osob
  - Normativní předpisy
  - Sociální normy a požadavky vyplývající z role
  - Specifičnost objektu postoje
  - Očekávané nebo aktuální důsledky chování

Funkce postojů

Adaptivní funkce

- utváříme si stejné postoje jako lidé, které máme rádi a hledáme si přátele, kteří vypadají, že naše postoje sdílejí
- postoje mají sloužit tomu, aby naplnily náš pocit spokojenosti a umožnily nám se vyhnout trestu nebo nepříjemným stavům
- vedou nás k vytouženým cílům

Funkce postojů II

Funkce sebevyjádření

- Koresponduje s potřebou člověka vyprávět o sobě druhým a porozumět sobě samému (uvědomovat si, co cítíme, čemu věříme a čeho si ceníme)

Funkce ego obrany

- postoje mohou pomáhat člověka chránit se před sebou samým (udržovat self image) i před druhými lidmi

Funkce postojů III

Znalostní funkce

- Jak si organizujeme, strukturujeme a jak získáváme informace o okolním světě
- Jak si utváříme informace o okolním světě abychom s nimi mohli pracovat („zjednodušit si svět okolo nás“)

Měření postojů

Cvičení 1

Měření postojů

- Neptáme se přímo „jaký je váš postoj k...“, ale usilujeme vytvářet postupy, při nichž si lidé nejsou vědomi, že jejich postoje hodnotíme

Měření postojů II

- **Fyziologické techniky** - emoční komponent postojů souvisí s autonomním ner. systémem (zornice zvětšené- pozitivní postoj)
- **Nevtíravé techniky** - (postoj k náboženství: sledovat, jak často někdo chodí do kostela, pozitivní postoj k druhému člověku- oční kontakt)... ne vždy spolehlivé
- **Projektivní techniky** - doplňování neúplných obrazů, doplňování textu k obrázkům...

Měření postojů III

- Hodnotící škály
Cvičení 2

Zhodnoťte, zda byste ochotně přijali osobu dané skupiny

- do blízkého příbuzenstva skrze manželství
- do svého klubu jako blízkého přítele
- za souseda v ulici
- do svého zaměstnání za spolupracovníka
- jako občana své země
- jen jako návštěvníka své země
- vyloučil bych ji ze země

Rom	
Narkoman	
Vietnamec	
Svobodná matka	
Představitel hnutí skinhead	
Rus	
Homosexuál	
Člověk ve věku nad 80 let	
Němec	
Předseda významné politické strany	
Jehovista	

Vyjádři svou míru souhlasu s výroky týkajících se bydliště.

	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
a) Lidé z města se nestarají o životní prostředí	1	2	3	4	5
b) Lidé z vesnice vstávají brzy ráno	1	2	3	4	5
c) Lidé na vesnicích jsou přátelští	1	2	3	4	5
d) Lidé z města nemají vztah ke zvířatům	1	2	3	4	5
e) Lidé z města jsou lhostejní ke svému okolí	1	2	3	4	5
f) Lidé z města zbytečně utrácejí a plýtvají	1	2	3	4	5
g) Lidé z vesnice nedbají o svůj vzhled	1	2	3	4	5
h) Lidé na vesnicích jsou zdravější	1	2	3	4	5

- Osgoodova škála.docx

Hodnotící škály postojů

- Bogardusova škála sociální distance
- Likertova škála
- Osgoodův sémantický diferenciál

Postoje a škola – možnosti praktického využití

- Možnosti využití měření postojů ve škole
- Možnosti využití postojů žáků ve výuce

Postoje ve škole

- Postoje žáků ke škole
- Postoje žáků k našemu předmětu
- Snaha o změnu žákovských postojů k nejrůznějším otázkám je podstatou školní výchovy
- Preventivní programy – postoje ke drogám, kouření, alkoholu, sexu..

Změny postojů

Změna postojů

- Denně – pokusy o ovlivňování v osobní komunikaci nebo v masmédiích s cílem změny či posílení našich postojů
- Proč se okolí snaží změnit naše postoje?
- Změna postoje může vést ke změně chování (např. HIV)
- Co nás vede ke změně postojů?
- Jak můžeme měnit postoje ostatních?
- Jak můžeme využít poznatky o změně postojů pro ovlivnění žáků?

- *Otázka pro studenty: jak a zda vůbec se mění postoje v průběhu života?*
- *Jaké postoje mění člověk nejspíše?*

Na jaké složky lze působit?

- Působení na informační složku
- Působení na afektivní složku
- Působení na změnu chování a tím na změnu postoje zpětně
- Postoj k chemii
- Která složka může nejvíce ovlivnit postoj?
- Na jakou složku je nejlepší působit, chceme-li dosáhnout změny postoje?

Kognitivní disonance

- Leon Festinger: nejznámější teorie kognitivní disonance (1957)
- Disonance = nepříjemný stav vybuzení, který se objevuje pokud si jedinec udržuje dva psychologicky odporující si stavy.
- Nevědomá reakce na rozpory mezi postoji a skutečným stavem věci

Příklad kognitivní disonance

- Jsem kuřák a kouření mi chutná + mám ale informace, že kouření způsobuje rakovinu plic
- (Disonance se tu objeví, pokud mi není mé zdraví jedno)
- Odstranit disonantní stav může znamenat:
  - Přestat kouřit
  - Pokusit se ignorovat vazbu mezi kouřením a rakovinou
  - Zjednodušovat význam nesouladu mezi postoji a chováním

Příklad kognitivní disonance II

- Koupím si nové auto, po nějaké době zjistím, že bylo dražší než auta srovnatelné kvality a navíc je velmi poruchové – kognitivní disonance
- Jak se s tím vyrovnám?

Vliv řešení disonance

- Selektivní pozornost a expozice
  - Máme tendenci vyhledávat po rozhodnutí informace, které naši volbu „potvrdí“
  - Ignorujeme informace, které nejsou v souladu s naším rozhodnutím
  - Vyhledáváme informace, které zdůrazňují negativní aspekty nezvolené alternativy
- Selektivní percepce
  - Protichůdné informace vnímáme zkresleně, souhlasné přesně

Vliv řešení disonance

- Selektivní hodnocení
  - Tendence hůře hodnotit nezvolené alternativy a lépe ty, které volíme
  - Banalizujeme pozitivní aspekty varianty, kterou jsme nezvolili
- Selektivní paměť
  - Souhlasné informace si pamatujeme lépe než protichůdné

Shrnutí kognitivní disonance

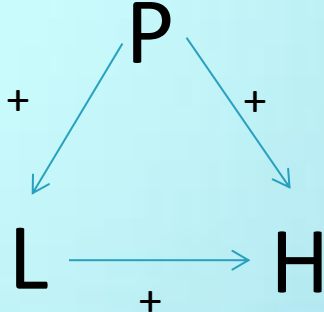
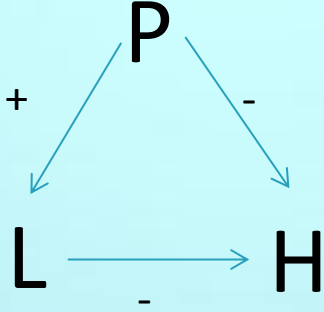
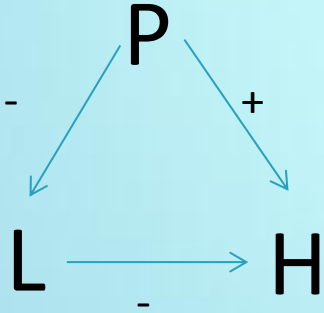
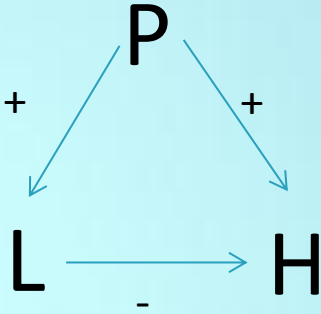
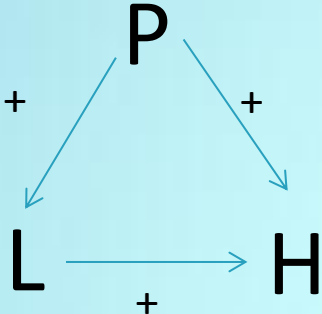
- Kognitivní disonance je nepříjemný stav, který se snažíme odstranit - změna postoje nebo změna chování
- <https://www.youtube.com/watch?v=Yjt27b1Kos>

Balanční teorie postojů

Vztah mezi postojem k druhému a postojem k objektu

- Usilujeme o rovnováhu
- Petra miluje Lukáše a miluje dovolené na horách
- Nezná postoj Lukáše k dovolené na horách
- Přirozenou tendencí je rovnováha

Balanční teorie

Balanční teorie v praxi

- Vyhledáváme lidi s podobnými postoji
- Při zjištění nekonzistence měníme postoj k objektu nebo člověku
- Příklad – třídní kolektiv – skupinkování dětí s podobným postojem k výuce (resp. školní výkonnosti) „šprti“ versus „flákači“

Persuase (přesvědčování)

- Komunikace, jejímž cílem je přesvědčit druhého, aby změnil svůj postoj
- Princip reklamy
- Zda bude komunikace úspěšná záleží na mnoha faktorech
- Viz příklad – přesvědčování v předvolebním období

Zdroj informace

- Kdo nám informaci sděluje
  - Politik
  - Moderátor
  - Noviny
  - Kamarád
  - Rodič
  - Jiná autorita
- Hlavní sílu má věrohodnost, síla a atraktivita zdroje
- Učitel?

Obsah informace

- Co je sdělováno a s jakým emočním zabarvením
  - Jakou emoci v nás sdělení vyvolává (viz působení na afektivní složku postoje)
- Příklad – bojová plemena psů

Faktory na straně příjematele informace

- Osobní zainteresovanost
- Věk
  - K diskusi - kdy a za jakých okolností je nejsnazší změna postoje?
- Pohlaví
  - Je jedno z pohlaví snáze ovlivnitelné? Proč?

Cíl přesvědčování

- Pakliže vím, že účelem komunikace je změna mého postoje, jsem odolnější

Změna postoje X změna chování

- Změna chování v důsledku změny postoje
  - Např. při kognitivní disonanci, přesvědčování...
  - Mění se postoj – pravděpodobně na základě toho i chování
  - Změním-li postoj ke kouření, přestanu kouřit.
- Změna postoje v důsledku změny chování
  - Je to možné?
  - Vymyslete příklad

Psychologická reaktance

- Zákaz kouření = vynucená změna chování – změní se postoj?
- Zákazy a příkazy na školách – jak působí na postoje žáků?

→ **Psychologická reaktance** – při omezení osobní svobody máme tendenci pozitivněji hodnotit vyloučené alternativy („zakázané ovoce“)

Efekt dvojí odměny

- Příklad – kolik z Vás využije možnosti po obědě každý den hodinu spát?
- Experimenty – děti se zázračnými fixami
→ **efekt dvojí odměny** - odměna jedince za vykonání úkolu, který mu původně přinášel potěšení sám o sobě – snižuje intenzitu pozitivního postoje k objektu

Shrnutí a kontrolní otázky

- Co je postoj
- Složky postojů
- Konzistence postojů
- Rozpor mezi složkami – příčiny nesouladu postoje a chování
- Funkce postojů
- Měření postojů

Shrnutí a kontrolní otázky

- Změna chování v důsledku změny postoje
  - Kognitivní disonance a její důsledky
  - Balanční teorie postojů
  - Přesvědčování a vlivy
- Změna postoje v důsledku změny chování
  - Psychologická reaktance
  - Efekt dvojí odměny

Děkuji za pozornost

Základní literatura

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008, 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 769 s. ISBN 80-7367-092-5.